

This Project is co-funded by the European Union and the Council of Europe.
Bu proje Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi tarafından birlikte finanse edilmektedir.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

AİLE HUKUKU YARGILAMALARI, HAKLAR VE HİZMETLER EL KİTABI

AİLE MAHKEMELERİNİN ETKİNLİĞİNİN ARTIRILMASI: AİLE ÜYELERİNİN HAKLARININ DAHA İYİ KORUNMASI PROJESİ

Bu proje Avrupa Konseyi tarafından,
nihai faydalanıcı Türkiye Adalet
Akademisi ile birlikte yürütölmektedir.

This project is implemented by the
Council of Europe together with the end
beneficiary, Justice Academy of Türkiye.

This Project is co-funded by the European Union and the Council of Europe.
Bu proje Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi tarafından birlikte finanse edilmektedir.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

AİLE HUKUKU YARGILAMALARI, HAKLAR VE HUKUKLAR EL KİTABI

AİLE MAHKEMELERİNİN ETKİNLİĞİNİN ARTIRILMASI: AİLE ÜYELERİNİN HAKLARININ DAHA İYİ KORUNMASI PROJESİ

Bu proje Avrupa Konseyi tarafından,
nihai faydalanıcı Türkiye Adalet
Akademisi ile birlikte yürütölmektedir.

This project is implemented by the
Council of Europe together with the end
beneficiary, Justice Academy of Türkiye.

Aile Hukuku Yargılamaları, Haklar ve Hizmetler El Kitabı, "Aile Mahkemelerinin Etkinliğinin Artırılması: Aile Üyelerinin Haklarının Daha İyi Korunması" Ortak Projesi kapsamında hazırlanmış ve yayımlanmıştır.

Bu Proje, Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi tarafından birlikte finanse edilmekte ve Avrupa Konseyi tarafından yürütölmektedir. Türkiye Adalet Akademisi Projenin nihai faydalanıcısıdır.

Bu yayın Avrupa Birliği'nin maddi desteği ile hazırlanmıştır. İçerik tamamıyla, yazarlarının sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi veya Türkiye Cumhuriyeti'nin görüşlerini veya resmî politikasını yansıtır şekilde yorumlanmamalıdır.

Raporun orijinali, Avrupa Konseyi proje uzmanları tarafından İngilizce dilinde hazırlanmıştır. Bu Rapor, Avrupa Konseyinin düzenlemeleriyle Türkçe diline çevrilmiş ve yalnızca çevirmenin sorumluluğu altında yayımlanmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Bu yayının hiçbir bölümü, İletişim Müdürlüğünden (F-67075 Strasbourg Cedex ya da publishing@coe.int) önceden yazılı izin alınmaksızın çevrilemez, fotokopi, kayıt ya da herhangi bir bilgi depolama ya da geri erişim sistemi dâhil olmak üzere, elektronik (CD-Rom, internet, vb.) ya da mekanik olarak, herhangi bir biçimde ya da araçla çoğaltılamaz ya da iletilemez.

Kapak tasarımı ve sayfa düzeni

© Avrupa Konseyi, 2024

Şartlar altında Avrupa Birliği'ne lisans verilmiştir.

Basım yeri: Ankara

Baskı

İÇİNDEKİLER

I. BOŞANMAYA İLİŞKİN TEMEL SORUNLAR

A. Boşanma Sebepleri ve Koşulları	5
1) Özel Boşanma Sebepleri.....	5
2) Genel Boşanma Sebepleri.....	5
B. Boşanma Sürecindeki Haklar	8
C. Evliliğin Hükümsüzlüğü.....	10
1) Evlenmenin Yokluğu	12
2) Evlenmenin Butlanı.....	12
D. Mal rejimi.....	12
1) Mal Rejimi ile İlgili Genel Bilgiler	14
2) Mal Rejimi Sözleşmesi.....	14
3) Olağanüstü Mal Rejimi	15
4) Edinilmiş Mallara Katılma Rejimine İlişkin Genel Bilgiler.....	16
5) Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminin Tasfiyesi	17
E. Velayet ilişkisi.....	17
1) Genel Olarak Velayet Kavramı.....	17
2) Velayetin Kaldırılması veya Değiştirilmesi	17
3) Çocukla Kişisel İlişki Kurulması	17
F. Çocuğun Korunması İçin Alınabilecek Önlemler ve Sonuçları.....	19
G. Boşanma Davalarında Yetkili ve Görevli Mahkeme	20
H. Boşanma Davalarında Usul Kuralları.....	20
1) Dava Konusu.....	20
2) Dava ve Taraf Ehliyeti	20
3) Hâkim Tarafından Sulhe Teşvik.....	21
4) İslah.....	21
5) Deliller ve İspat	21
6) Yargılama Usulü.....	22
7) Süreler	22
8) Kanun Yolları.....	22

II. NAFAKAYA İLİŞKİN TEMEL SORUNLAR

A. Yoksulluk Nafakası ve Koşulları	25
B. Tedbir Nafakası.....	26
C. İştirak Nafakası	26
D. Nafaka Davalarında Usul Kuralları	27
1) Görevli ve Yetkili Mahkeme.....	27
2) Nafakaya İlişkin Davaların Tabi Olduğu Usul	27
3) Kanun Yolları.....	28

E. Nafakaya İlişkin Olarak Destek Alınabilecek Mekanizmalar.....	28
--	----

III. AİLE İÇİ ŞİDDETE İLİŞKİN TEMEL SORUNLAR

A. Ev İçi Şiddet Nedir?.....	29
B. Kadına Yönelik Şiddet Nedir?	30
C. Şiddet Türleri.....	30
D. Şiddete Karşı Verilebilecek Tedbir Kararları	31
1) Koruyucu Tedbirler.....	31
2) Önleyici Tedbirler	34
3) Tedbirlerin Uygulanmasında İzlenecek Olan Usul.....	35
E. Mağdurun Sürecin Farklı Aşamalarında Bilgilendirilmesi ve Özel Olarak Korunması.....	36
F. Bazı Suçların Mağdurlarına İlişkin Özel Düzenlemeler.....	37
G. Şikâyet Hakkı	38
H. Şiddet Mağdurlarının Yararlanabileceği Destek Hizmetleri.....	38
1) ŞÖNİM Tarafından Verilen Destek Hizmetleri.....	39
2) Geçici Maddi Yardım	39
3) Nafakanın Tahsili.....	40
4) Sağlık Giderlerinin Karşlanması	40
5) Harç ve Vergilerden Muafiyet.....	40

IV. ÇOCUĞUN YÜKSEK YARARININ BELİRLENMESİNE İLİŞKİN TEMEL SORUNLAR

A. Çocuğun Yüksek Yararı Nedir?.....	41
B. Çocuğun Yüksek Yararının Gözetilmesi Konusundaki Yükümlülükler.....	42
C. Çocuğun Yüksek Yararının Korunmasına İlişkin Usuller.....	42
1) Bireysel Değerlendirme Yolu ile Sağlanan İmkanlar.....	42
2) Anne Baba ile Çocuk Yararı Arasında Çatışma Olduğu Takdirde Kayyım Tayin Edilmesi.....	42
3) Adli Mercilerin Kendiliğinden Harekete Geçmesi	43
D. Çocukların Destek Alabileceği Birimler.....	43

I. BOŞANMAYA İLİŞKİN TEMEL SORUNLAR

A. Boşanma Sebepleri ve Koşulları

Boşanma sebepleri, özel boşanma sebepleri (kanunda sayılan belirli bir davranışın veya durumun gerçekleşmiş olması gerekir) ve genel boşanma sebepleri (her boşanma davasında gündeme gelebilecek haller) olarak iki ayrı başlıktan oluşur. Bir boşanma davasının açılmasında özel sebeplere veya genel sebeplere başvurmak davacının takdirindedir.

1) Özel Boşanma Sebepleri

a. Zina

Zina Nedir?

Zina, eşlerden birinin, evlilik birliği devam ederken, eşi dışında biriyle bilerek ve isteyerek cinsel ilişkide bulunmasıdır.

Zina sayılan ve boşanma davası açılabilen durumlar:

- Eşlerden birinin eşi dışında biriyle kendi rızasıyla cinsel ilişkide bulunması
- Boşanma davası devam ederken üçüncü şahısla cinsel ilişkide bulunma

Zina sayılmayan ve boşanma davası açılmayacak durumlar:

- Eşlerden birinin evlenmeden önce bir başkası ile cinsel ilişkide bulunmuş olması
- Eşin rızası dışında cinsel ilişki yaşamış olması
- Üçüncü kişi tarafından verilen uyuşturucu maddenin etkisi altında meydana gelen cinsel birleşmeler ya da tecavüz suretiyle cinsel ilişki
- Cinsel ilişki gerçekleşmeden bedensel temas ya da flört

Zinanın İspatı Nasıl Gerçekleştirilir?

Zinada cinsel ilişkinin tam anlamıyla gerçekleştiğinin ispatı güç olduğundan, zina fiilinin ispatı için tam ispat ölçüsü aranmaz. Bu noktada cinsel ilişkinin gerçekleştiğine yönelik kesin veya güçlü emarelerin olması ve buna hâkimin kanaat getirmesi yeterli görülmelidir.

Zina, hukuka aykırı olmamak koşuluyla (Örn: eşin telefonuna gizlice uygulama yüklemek, gizli kamera kurmak vs.), her türlü delille ispat edilebilir.

Dava Açma Süresi ve Af

Zina sebebiyle boşanma davası, dava hakkı olan eşin zina fiilini öğrendiği tarihten başlayarak altı ay ve her halde zina eyleminden itibaren beş yıl içinde açılmalıdır. Dava hakkı olan eş, zina yapan eşi affederse dava hakkı ortadan kalkar. Burada affin serbest iradeyle ortaya konmuş olması gerekir.

b. Hayata Kast, Pek Kötü Muamele ve Onur Kırıcı Davranış

Hayata Kast, Pek Kötü Muamele ve Onur Kırıcı Davranış Nedir?

Eşlerden birinin diğerinin hayatına kastetmesi, onu öldürmeye yönelik eylemler gerçekleştirilmesi (öldürmek amacıyla ateş etmek, bıçaklamak, zehirlemek gibi) veya ölmesini engelleyecek davranışlardan kaçınılması (kalp krizi geçirmekte olan eşi kurtarmak için yapılması gerekenleri yapmamak şeklindeki eylemsizlik ya da intihar araçları temin ederek diğer eşi intihara teşvik etmek gibi) şeklinde gerçekleşebilir. Öldürmeye yönelik davranışın kasten yapılması gerekir.

Eşlerden birinin sağlık ve beden dokunulmazlığının diğeri tarafından önemli ölçüde ihlal edilmesi (örneğin, darp, yaralama, açlığa terk etme, işkence, eziyet, hapsetmek gibi davranışlar) pek kötü muamele sayılır ve boşanma sebebi olarak düzenlenmiştir..

Sözel ve psikolojik olarak gerçekleşen ağır derecede onur kırıcı davranışlar da (diğer eşin şeref ve haysiyetine yönelik hakaret, dedikodu, küçük düşürme gibi hareketler) boşanma sebebi olarak düzenlenmiştir.

Dava Açma Süresi ve Af

Hayata kast, pek kötü muamele ya da ağır derecede onur kırıcı davranış halinde eşin davayı, boşanma sebebinin öğrenmesinden itibaren altı ay ve her halde bu sebebin doğumundan itibaren beş yıl içinde açması gerekir. Her bir kötü davranış, yeni bir dava hakkı verir.

Hayatına kastedilen ya da pek kötü muamele veya onur kırıcı davranışa maruz kalan taraf, eşini affederse dava hakkı düşer.

c. Küçük Düşürücü Suç İşleme ve Haysiyetsiz Hayat Sürme

Küçük Düşürücü Suç İşleme ve Haysiyetsiz Hayat Sürme Nedir?

Küçük düşürücü suç, toplumsal bakış açısına göre ahlak dışı kabul edilen, meydana geldiği zaman normal insanın yüzünü kızartan suçlardır. Hırsızlık, dolandırıcılık, zimmet, uyuşturucu madde ticareti, cinsel saldırı ve taciz, adam öldürmek gibi suçlar küçük düşürücü suçlar olarak kabul edilebilir. Eşlerden birinin böyle bir suç işlemesi, diğer eşin de toplumsal dışlanmaya maruz kalmasına neden oluyor, onu toplum içine çıkamayacak duruma getiriyorsa, küçük düşürücü suçun mevcut olduğu kabul edilmelidir.

Haysiyetsiz hayat sürme, toplumun genel ahlak anlayışına ağır aykırılık oluşturacak nitelikte sürekli davranışlar içinde bulunulmasıdır. Haysiyetsiz hayatın varlığından söz edilebilmesi ve bu sebeple boşanma kararı verilebilmesi için, başkalarıyla ilişkinin bir yaşam tarzı olarak benimsenmesi ve bu şekilde yaşamının süreklilik göstermesi gerekir. Bir kereliğine işlenen fiiller, bu kapsamda değerlendirilemez.

Dava Açma Süresi

Küçük düşürücü suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürmeye dayanan boşanma davası bir hak düşürücü süreye bağlanmamıştır.

d. Terk

Terk Nedir?

Terkin bir boşanma nedeni olabilmesi için, öncelikle haklı bir neden olmaksızın ortak konutu terk eden ya da diğerini ortak konutu terk etmeye zorlayan bir tarafın varlığı gereklidir.

Ortak konutu terk eden eşin haklı bir nedeni varsa (örneğin, bir iş, araştırma ya da denetim görevi ya da hasta olan aile yakınına bakmak amacıyla ortak hayattan ayrılma), terkin gerçekleşmiş olduğundan söz edilemez.

Eşin haklı bir neden olmaksızın ortak konuttan uzaklaştırılması ve dönmesine de izin verilmemesi durumunda, eşi ortak konuttan uzaklaştıran ve dönmesine izin vermeyen taraf, terk eden eş durumundadır.

Dava Açma Süresi

Terk nedeniyle boşanma davası açılabilmesi için terkin en az altı ay devam etmesi gerekir. Bir diğer koşul, terk eden eşin ortak konuta dönmesi konu-

sunda noter veya mahkeme kanalıyla ihtar edilmesidir. Eşin adresinin bilinmediği durumlarda ihtar ilan yoluyla yapılır. İhtarın yapılabilmesi için terkin üzerinden dört ay geçmiş olması gerekir. İhtar, terk eden eşin iki ay içerisinde ortak konuta dönmesi gerektiğine, aksi takdirde bu durumun boşanma sebebi oluşturacağını bildirmeye yönelik olmalıdır.

İhtarın tebliğinden itibaren iki ay geçtikten sonra terk eden eş eve dönmüşse, terke dayalı boşanma davası açılabilir.

İhtarda, eşin ortak konuta dönmesi için terki doğuran haklı koşullar kaldırılmış olmalıdır. Örneğin, ihtar kararında davet edilen evin ayrıntılı adresi gönderilmeli, evin anahtarının bulunduğu yer belirtilmeli, davet edilenin yol giderleri karşılanmalıdır.

c. Akıl Hastalığı

Bir Boşanma Sebebi Olarak Akıl Hastalığı Nedir?

Eşlerden biri akıl hastasıysa ve bu yüzden birlikte yaşamak diğer eş için çekilmez hale gelirse, hastalığın iyileşmesine olanak bulunmadığı resmi sağlık kurulu raporuyla tespit edilmesi koşuluyla akıl hastalığı nedeniyle boşanma davası açılabilir. Burada dava açma hakkı, akıl hastası olan eşe değil, diğer eşe tanınmıştır.

Sağlık kurulu raporuyla eşin akıl hastası olduğu tespit edildikten sonra, her seviyedeki akıl hastalığı ortak yaşamı çekilmez hale getirmesi koşuluyla (örneğin, akıl hastası olan eşin diğer eşin sağlık ve hayatını tehlikeye sokacak eylemlerde bulunması, hastanın devamlı olarak hastanede tedavi edilmesi, çocukların bedeni ve fikri esenliği için tehlike arz etmesi hali) boşanma nedeni olarak kabul edilir.,

Dava Açma Süresi

Ortak hayatı çekilmez hale getiren akıl hastalığı süreklilik arz eden bir durum olduğu için, evlilik devam ettiği müddetçe bu dava açılabilir.

2) Genel Boşanma Sebepleri

a. Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması

Genellikle şiddetli geçimsizlik olarak da adlandırılan bu boşanma sebebi ile ilgili olarak, evlilik birliğini temelinden sarsan durumları hâkim takdir eder.

Sadakatsizlik, kötü muamele ve şiddet, evlilik birliğinin getirdiği yükümlülüklerin kasten ve ağır olarak ihlal edilmesi, güven sarsıcı davranışlar, alkole ve kumara düşkünlük, ahlaki zayıflıklar, evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına neden olan olgular olarak nitelendirilir.

Boşanma kararı verilebilmesi için müşterek hayatın çekilmezliğinin her iki eş için gerçekleşmesine gerek yoktur. Bu durumun sadece davacı yönünden gerçekleşmesi yeterlidir.

Evlilik birliğinin temelinden sarsıldığı ve ortak hayatın çekilmez hale geldiği unsurlarını davacı ispat etmelidir. İspat için tanık, mektup, mesaj, mail, fotoğraf, görüntü, aile birliğinin fiilen tatil edilmesi gibi her türlü delil, hukuka aykırı olarak elde edilmemiş olmak şartıyla sunulabilir.

b. Anlaşmalı Boşanma

Anlaşmalı boşanma için evliliğin en az bir yıl sürmüş olması gerekir.

Anlaşmalı boşanma, tarafların birlikte, tek bir dilekçeyle dava açmaları şeklinde gerçekleşebileceği gibi, eşlerden birinin açtığı boşanma davasını diğer tarafın kabul etmesi şeklinde de gerçekleşebilir.

Hâkim, herhangi bir baskı altında kalmaksızın boşanmayı isteyip istemediğini denetlemek için tarafları aynı anda ve bizzat dinler.

Tarafların, bir anlaşmalı boşanma protokolü ile boşanmanın mali sonuçları (maddi ve manevi tazminat, nafaka) ve ortak çocukla ilgili velayet, kişisel ilişki tesisi ve iştirak nafakası konularında anlaşmaya varmış olması gerekir. Bu protokolün hâkim tarafından onaylanması gerekir.

Anlaşmalı boşanmaya ilişkin protokolün hâkim tarafından uygun bulunmadığı durumlarda, hâkim taraflara değişiklik önerisinde bulunabilecektir. Taraflar bu değişiklikleri kabul ederlerse boşanmaya karar verilir; aksi durumda dava reddedilecektir.

Tarafların anlaşmalı boşanabilmesi için, mal rejiminin tasfiyesine ilişkin anlaşma zorunluluğu bulunmaz. Ancak tarafların mal rejiminin tasfiyesine ilişkin anlaşmaya da protokolde yer vermeleri mümkündür.

Protokolde eşler birbirlerinden maddi ve manevi tazminat ile nafaka talep etmemişlerse hâkimin anlaşmalı boşanma kararı kesinleştikten sonra artık tazminat ya da yoksulluk nafakası talep edemezler.

c. Ortak Hayatın Kurulamaması (Fiili ayrılık)

Herhangi bir nedenle açılmış olan boşanma davasının reddine karar verilmiş ve bu karar kesinleştiği tarihten başlayarak üç yıl geçmesine rağmen, her ne sebeple olursa olsun ortak hayat yeniden kurulamamışsa evlilik birliği temelinden sarsılmış sayılır ve eşlerden birinin talebi üzerine boşanmaya karar verilir.

Ortak hayatın yeniden kurulamaması nedeniyle boşanma davası açılabilmesi için, herhangi bir nedenle açılan boşanma davasının reddine yönelik kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç yıl geçmesine rağmen ortak hayatın yeniden kurulamamış olması gerekir. Ortak hayatın yeniden kurulamamasında tarafların kusurlu olup olmaması önem arz etmez. Ortak hayatın yeniden kurulduğunun kabulü için, eşlerin çeşitli nedenlerle bir araya gelmiş olması ya da iletişim kurmuş olmaları yeterli değildir. Ortak hayat yeniden kurulmuş kabul edilecek seviyede kişisel ve zamansal bir yakınlaşma olmalıdır.

B. Boşanma Sürecindeki Haklar

- **Geçici önlemlerin kendiliğinden alınması:** Eşlerin barınmasına, geçimine, eşlerin mallarının yönetimine ve çocukların bakım ve korunmasına ilişkin önlemleri hâkim kendiliğinden alacaktır. Bu kapsamda ortak konutta kimin kalacağı, mevcut mal varlığının hangi eş tarafından hangi usulle yönetileceği, çocukların dava süresince kimin bakım ve gözetiminde kalacağı ve tedbir nafakası gibi hususlar hâkim tarafından karara bağlanabilir.
- **Kadının önceki soyadını veya kocasının soyadını kullanması:** Boşanan kadın kural olarak evlenmeden önceki soyadına geri dönecektir. Ancak kadının, boşandığı kocasının soyadını kullanmakta menfaati bulunduğu ve bunun kocaya bir zarar vermeyeceği ispatlanırsa, hâkim, kocasının soyadını taşımasına izin verebilir.
- **Maddi ve manevi tazminat**

Maddi Tazminat: Boşanmadan dolayı mevcut veya beklenen bir maddi menfaati zedelenen daha az kusurlu veya kusursuz taraf, diğerinden maddi tazminat talep edebilir

Manevi Tazminat: Boşanmaya sebep olan olaylar yüzünden kişilik hakkı saldırıya uğrayan (onuru ve saygınlığı zedelenen) taraf, kusurlu olan diğer taraftan manevî tazminat isteyebilir.

Maddi ve Manevi Tazminat Miktarının Belirlenmesi: Anlaşmalı boşanma söz konusu değil ise, boşanmadan doğan tazminatların miktarını hâkim belirler. Her iki tazminat türünde de hâkimin talep olmaksızın kendiliğinden karar verme yetkisi yoktur. Talep, tazminatın türünü ve miktarını da içermelidir.

Tazminat miktarı, tazminat talep edilen eşin kusurunun ağırlığına göre belirlenecektir.

Kusurun ağırlığı, tarafların sosyal ve ekonomik durumları, evlenme şansları, ortalama yaşam süreleri, yaşam seviyeleri ve geçim koşulları, maddi ve manevi tazminata ilişkin hâkimin genel olarak dikkate alması gereken unsurlardır.

Maddi ve Manevi Tazminatın Ödenme Yöntemi: Hâkim maddi tazminatın toptan veya taksit (irat) şeklinde ödenmesine karar verir.

Tazminatlar, boşanma davası ile veya boşanma davasından bağımsız olarak dava edilebilir. Maddi ve manevi tazminat taleplerinin zaman aşımı, boşanma kararının kesinleşmesinden itibaren bir yıldır.

Maddi ve manevi tazminat alacaklarının faizinin talep edilmesi mümkündür. Faiz talep edilmiş olmadıkça hâkim, faize hükmedemez.

Maddi tazminat yaygın olarak toptan ödenir. Toptan ödeme, tazminat tutarının bir defada yekûn olarak borçludan tahsil edilmesidir.

Manevi tazminata taksit (irat) şeklinde hükmedilemez, toptan ödenmelidir.

- **Yoksulluk Nafakası:** Boşanma sebebiyle yoksullaşarak evlilik sürecindeki ekonomik durumundan daha kötü bir duruma düşecek olan taraf, kusuru diğer taraftan daha fazla olmamak koşuluyla yoksulluk nafakası talebinde bulunabilir. Yoksulluk nafakasının temel amacı, evlilik sonrası süreçte ekonomik olarak zora düşecek tarafa destek olmaktır. Bu nafaka toptan veya taksit (irat) halinde ödenebilir.
- **Eşlerin bağlı olduğu rejime uygun olarak mal rejiminin tasfiyesi veya kaldırılması:** Tarafların boşanmasına hükmedilen hallerde, eşlerin mal varlıkları kabul ettikleri veya yasal olarak tabi oldukları mal rejimine göre tasfiye edilir.
- **Miras hakları:** Boşanan eşler birbirlerine mirasçı olamazlar. Daha önceden yapılmış birbirlerine miras bırakmalarına ilişkin vasiyetname veya

miras sözleşmeleri de kendiliğinden sona erer. Boşanma davası devam ederken eş ölür ve mirasçılarından biri davaya devam ederek diğer eşin kusurunu ispat ederse, kusurlu olduğu ortaya çıkan eş diğer eşe mirasçı olma hakkını kaybeder.

- **Çocukların velayeti ve çocuklar ile kişisel ilişki kurma:** Boşanma davası devam ederken hâkim, eşleri ve eğer imkan varsa eşlerin ortak çocuklarını dinler. Ardından çocukların eşlerden birine veya eşlerin ortak velayetine bırakılmasına hükmeder.

Velayet kendisine bırakılmayan tarafın çocukla hangi zamanlarda kişisel ilişki kurabileceği de çocuğun üstün yararının korunarak mahkeme tarafından düzenlenir.

Velayet kendisine bırakılmayan taraf, ortak çocuğun masraflarına katkı amacıyla kusurdan bağımsız olarak iştirak nafakası öder.

C. Evliliğin Hükümsüzlüğü

1) Evlenmenin Yokluğu

Evlilikte bir veya birden fazla kurucu unsurun bulunmaması halinde yokluktan söz edilir ve bu durumda, esasen var olmayan bir evlilik söz konusudur.

Evliliğin kurucu unsurları;

- Evlenmenin ayrı cinsten kişiler arasında yapılmış olması
- Evlenmenin evlendirme memuru önünde yapılmış olması,
- İki tarafın evlendirme memuru önünde hazır bulunması,
- İki tarafın aynı anda aynı ortamda yetkili memur önünde evlenme yönündeki irade beyanlarını açıklamış olmalarıdır.

Bu unsurlardan birinin veya birden fazlasının eksikliği halinde evliliğin yok hükmünde olduğu kabul edilir. Bu evliliğin geçersiz kılınması için ayrıca bir dava açılmasına gerek yoktur. Bu evlilikten doğan bir çocuk evlilik dışı doğmuş sayılır ve bu evlilik mirasçılık veya mal rejimi gibi konularda da bir sonuç doğurmaz.

2) Evlenmenin Butlanı

Evlilikte butlan, kanun tarafından aranan geçerlik unsurlarını taşımayan bir

evliliğin mahkeme kararıyla sona erdirilmesidir. Evlenmenin geçerli olması için kanun tarafından öngörülen geçerlilik koşullarına uygun yapılmış olması gerekir. Evliliğin geçersizliği olarak da adlandırılan butlan, mutlak butlan ve nisbi butlan olarak ikiye ayrılır. Mutlak butlan ve nisbi butlan farkları:

- Mutlak butlan sebepleri kamu düzenini, nisbi butlan sebepleri ise sadece tarafları ilgilendirir.
- Mutlak butlan davasını açma görevi savcıya verilmiştir., Nisbi butlan davasını ise sadece ilgili eş ve yasal temsilci açabilir.
- Mutlak butlan davası her zaman açılabilir, herhangi bir süreye tabi değildir. Nisbi butlan davası, butlana sebep olan olayın öğrenilmesinden itibaren 6 ay, her durumda ise evlilik tarihinden itibaren 5 yıllık hak düşürücü süre içinde açılmalıdır. Bu süre içinde dava açılmazsa, evlilik artık geçersiz kılınmaz.

Mutlak butlan sebepleri:

- Eşlerden birinin evlenme sırasında halihazırda evli olması
- Eşlerden birinin evlenme sırasında sürekli olarak ayırt etme gücünden yoksun olması.
- Evlenmeye engel nitelikte akıl hastalığı
- Eşler arasında evlenmeye engel derecede hısımlık olması

Nisbi butlan sebepleri:

- Ayırt etme gücünden geçici yoksunluk
- Evlenmenin hata, hile veya tehdit ile yapılmış olması
- Evlilik için yasal temsilcinin izninin bulunmaması.

Her iki butlan davasının amacı da eşler arasında kurulmuş olan ve fakat hukuk düzenine uygun şekilde kurulmamış olan evlenme ilişkisinin ortadan kaldırılmasıdır. Bununla birlikte dava sonucunda verilen karar ile evlenme ilişkisi ortadan kalkmakla birlikte, ileriye etkili şekilde sona erer. Batıl olan evlilik butlan kararının kesinleştiği ana kadar geçerli bir evlenmenin bütün sonuçlarını doğurur. Batıl olan evlenmenin butlan kararı verilmeden önce doğurmuş olduğu hüküm ve sonuçlar bu karar ile birlikte ortadan kalkmaz. Butlanla sakat bir evlilikten karar verilmeden önce doğan çocuk, evlilik içinde doğmuş sayılır. Evliliğin geçersizliğine karar verilmeye kadar edinilen

mal varlıkları, mal rejiminin tasfiyesine konu oluşturur. Butlan sonucu verilen karar ile evlenme ortadan kalkacağından eşler yeniden evlenebilir. Ancak kadın, butlan davasının kesinleşmesinden itibaren öngörülen üç yüz günlük bekleme süresi içinde evlenemez.

D. Mal Rejimi

1) Mal Rejimi ile İlgili Genel Bilgiler

Eşlerin mal varlıklarının yönetimi, bunlardan yararlanmaları, bunlar üzerindeki tasarrufları konularını kapsayan eşler arasındaki mali ilişkiler, mal rejimlerinin konusudur. Evliliğin sona ermesi halinde eşlerin sahip oldukları mal varlığının nasıl tasfiye edileceği, mal rejimi kurallarına göre belirlenir.

Türk Medeni Kanunu, **edinilmiş mallara katılma rejimini** yasal mal rejimi olarak kabul etmiştir. Bunun dışında, “mal ayrılığı”, “paylaşmalı mal ayrılığı” ve “mal ortaklığı” olmak üzere üç farklı mal rejimi bulunmaktadır. Eşler, kanunda sayılmış olan mal rejimlerinden yalnızca birini seçebilirler. Herhangi bir seçim yapılmazsa, yasal mal rejimi olan edinilmiş mallara katılma rejimi uygulanır.

1 Ocak 2002 tarihinden önce gerçekleşen ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu döneminde de devam etmiş olan evlenmelerde iki farklı mal rejimi yürürlükte olacaktır. Eşler mal rejimi sözleşmesi ile edinilmiş mallara katılma rejiminin evlenmenin başından itibaren geçerli olacağını düzenlememişlerse, evlenme tarihinden 1 Ocak 2002 tarihine kadar eşler arasında eski 743 sayılı Türk Medeni Kanunu döneminde geçerli olan mal rejimi olarak mal ayrılığı rejimi geçerli olacaktır. Bu tarihten, yani 1 Ocak 2002 tarihinden boşanma davasının açıldığı tarihe kadar ise edinilmiş mallara katılma rejimi yürürlükte olacaktır. Örneğin 10.12.1998 tarihinde evlenip 28.08.2012 tarihinde boşanma davası açmış bir çiftte, 10.12.1998 ile 31.12.2001 tarihleri arasındaki kazanımları için mal ayrılığı, 01.01.2002 ile 28.08.2012 tarihleri arasındaki süre için ise edinilmiş mallara katılma rejimi uygulanacaktır.

2) Mal Rejimi Sözleşmesi

Aralarında yasal mal rejiminin geçerli olmasını istemeyen eşler, evlenmeden önce veya sonra mal rejimi sözleşmesi yapabilirler. Buna göre taraflar, istedikleri mal rejimini ancak kanunda yazılı sınırlar içinde seçebilir, kaldırabilir veya değiştirebilirler.

Mal rejimi sözleşmesi, evlilikten önce, herhangi bir zamanda noterde düzenleme veya onama şeklinde yapılabilir. Taraflar, seçtikleri mal rejimini yazılı olarak evlenme başvurusu sırasında da bildirebilirler.

Evlilik herhangi bir nedenle sona erinceye kadar her zaman yeni bir mal rejimi sözleşmesi yapılabilir.

3) Olağanüstü Mal Rejimi

Mal ortaklığı halinde, eşlerden birinin iflası durumunda, mal rejimi kendiliğinden mal ayrılığına dönüşür.

- Aşağıdaki durumlarda, taraflar arasındaki mal rejimi hâkim tarafından değiştirilebilir: Diğer eşe ait mal varlığının borca batıkta veya ortaklıktaki payı haczedilmişse,
- Diğer eş, istemde bulunanın veya ortaklığın menfaatlerini tehlikeye düşürmüştü,
- Diğer eş, ortaklığın malları üzerinde bir tasarruf işleminin yapılması için gereken rızasını haklı bir sebep olmadan esirgerse,
- Diğer eş, istemde bulunan eşe mal varlığı, geliri, borçları veya ortaklık malları hakkında bilgi vermektan kaçınırsa,
- Diğer eş sürekli olarak ayırt etme gücünden yoksunsa.

Mahkeme, bu (dönüşüm) kararı ile eşler arasında yasal mal rejimi olarak "mal ayrılığı rejimi" uygular. İcra takibine başlayan ancak haczin uygulanmasında zarar gören alacaklı da hâkimden mal rejiminin mal ayrılığına dönüşmesini talep edebilir.

4) Edinilmiş Mallara Katılma Rejimine İlişkin Genel Bilgiler

Eşlerin mal varlıkları, mal rejiminin sona erdiği ana göre, edinilmiş mallar ve kişisel mallar olmak üzere bölünür. Her bir eşin mal varlığı bu şekilde ayrılma tabi tutulduktan sonra, edinilmiş malların değeri üzerinden bir paylaşım yapılarak diğer eşin katılma alacağı hesaplanır. Kişisel mallar ise tasfiyenin kapsamına girmez.

Kanuna göre kabul edilen edinilmiş mallar :

- Bir eşin çalışmasının karşılığı olan edinimler,

- Sosyal güvenlik veya sosyal yardım kurum ve kuruluşlarının veya personele yardım amacı ile kurulan sandık ve benzerlerinin yaptığı ödemeler,
- Çalışma gücünün kaybı nedeniyle ödenen tazminatlar,
- Kişisel malların gelirleri ve
- Edinilmiş malların yerine geçen değerler.

Kişisel mallar:

- Eşlerden birinin yalnız kişisel kullanımına yarayan eşya,
- Mal rejiminin başlangıcında eşlerden birine ait bulunan veya bir eşin sonradan miras yoluyla ya da herhangi bir şekilde karşılıksız kazanma yoluyla elde ettiği mal varlığı değerleri,
- Manevî tazminat alacakları ve
- Kişisel mallar yerine geçen değerler.

Eşlerden hangisine ait olduğu ispat edilemeyen mallar, eşlerin paylı mülkiyetinde sayılır. Belirli bir malın eşlerden birisine ait olduğunu iddia eden kimse bunu ispat etmekle yükümlüdür.

5) Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminin Tasfiyesi

Edinilmiş mallara katılma rejiminde tasfiyenin amacı her bir eşin katılma alacağıın tespit edilmesidir. Katılma alacağı diğer eşe ait artık değerın yarısıdır. Her bir eşin artık değeri ayrı ayrı hesaplanır. Katılma alacağı ise her bir eş için diğer eşin artık değerinin yarısı kadardır. Buna göre;

- Erkek eşin katılma alacağı kadın eşin artık değerinin yarısıdır. Bunun tespiti için kadın eşin mal varlığındaki değerler kişisel mal ve edinilmiş mal olarak ayrılır. Edinilmiş mallar tasfiyeye girer.
- Kadın eşin katılma alacağı erkek eşin artık değerinin yarısıdır. Bunun tespiti için erkek eşin malvarlığındaki değerler kişisel mal ve edinilmiş mal olarak ayrılır. Edinilmiş mallar tasfiyeye girer.

Katılma alacağı, diğer eşin artık değeri üzerinden hesaplanmaktadır. Her bir eşin artık değeri;

- Edinilmiş mallar
- Edinilmiş mallara varsa eklenecek değerlerin eklenmesi

- Denkleştirme miktarı (her bir eşin kendi edinilmiş malları ile kişisel mallar arasında)
- Yukarıdaki üç kalemin toplamından borçların çıkarılması suretiyle bulunur.

Mallar, tasfiye anındaki değerleriyle hesaba katılırlar.

Katılma alacağı, zina veya hayata kast nedeniyle boşanma hâlinde hâkim tarafından da azaltılabilir veya kaldırılabilir. Sağ kalan eş, ölen eşine ait olup birlikte yaşadıkları konut üzerinde kendisine katılma alacağına mahsup edilerek, yetmez ise bedel eklenerek intifa hakkı (başkasına ait bir eşya, hak veya mal varlığı üzerinde belirli bir kişiye tam yararlanma ve kullanım imkânı sağlanması) veya oturma hakkı tanınmasını isteyebilir.

E. Velayet İlişkisi

1) Genel Olarak Velayet Kavramı

Velayet, çocuk üzerinde sahip olunan çeşitli hak ve yükümlülükleri ifade eder. Evlilik dışı doğan çocuğun velayeti kural olarak anneye aittir. Evlilik içinde doğan çocuğun velayeti ise anne ve baba tarafından ortak olarak kullanılır. Velayet, anne ve babadan birinin ölümü halinde sağ kalana, boşanmada ise çocuk kendisine bırakılan tarafa aittir.

Boşanma kararı neticesinde hâkim, çocuğun zihinsel, bedensel ve duygusal menfaatini gözeterek ve çocuğun eğitim ihtiyacı, yaşadığı çevre, kardeşlik ilişkileri gibi unsurları dikkate alarak onun yüksek yararına uygun olarak velayet hakkında karar verir. Tarafların anlaşmaları ve bu durumun hâkim tarafından da çocuğun yüksek yararına uygun olduğunun tespit edilmesi halinde ortak velayete hükmedilmesi mümkündür.

Çocuk bakımından, yaşı, psikolojik ve fiziksel sağlığı, diğer kardeşleriyle ilişkisi, çocuğun istekleri gibi hususlar ile aile içi şiddet, istismar gibi çocuğu olumsuz etkilemiş durumların varlığı da velayet düzenlenmesinde dikkate alınır.

Hâkim, velayet düzenlemeleri ve sonuçları hakkında çocuğu bilgilendirdikten sonra çocuğun velayet konusunda görüşünü alır.

2) Velayetin Kaldırılması veya Değiştirilmesi

Hâkimin velayetin kaldırılması yoluna başvurabileceği bazı durumlar:

- Çocuğun yüksek yararına aykırılık,

- Bedensel ve zihinsel gelişiminin tehlikeye düşmesi durumunda çocuğa ilişkin koruma tedbirlerinin yetersiz kalması ya da yetersiz kalacağına anlaşılması,
- Ana babanın deneyimsizlik, hastalık, başka yerde bulunma ya da benzeri sebeplerden dolayı velayet görevini gereği gibi yerine getirememesi,
- Ana babanın çocuğa yeterli ilgiyi göstermemesi veya ona karşı yükümlülüklerini ağır biçimde savaşlaması,
- Alkol ve uyuşturucu madde bağımlılığı,
- Ahlaka aykırı haysiyetsiz hayat sürme,
- Ana babanın fiil ehliyetinin kısıtlanması.

Velayet, her iki veliden kaldırılabileceği gibi, velilerden birinden de kaldırılabilir. Bu durumda diğer ebeveynin velayeti devam eder. Velayet ana babanın her ikisinden de kaldırılması halinde çocuğa bir vasi atanır.

Velayetin kaldırılması halinde, ana ve babanın çocuklarının bakım ve eğitim giderlerini karşılama yükümlülükleri devam eder. Ancak ana babanın maddi durumlarının elvermemesi halinde masraflar devlet tarafından karşılanır.

Velayetin kaldırılmasını gerektiren sebep ortadan kalkmışsa hâkim kendiliğinden ya da ana babanın istemi üzerine velayeti geri verebilir. Velayete ilişkin mevcut düzenlemelerin, değişen durum ve koşullar nedeniyle artık çocuğun yararına olmadığı anlaşıldığı durumda (örneğin, velayet hakkı sahibi ana babanın hapis cezasına mahkûm olması, kısıtlanması) çocuğun görüşü de alınarak velayetin değiştirilmesine karar verilebilir.

3) Çocukla Kişisel İlişki Kurulması

Kişisel ilişki kurulması, ana baba ile çocuk arasında sadece hukuki bağdan ibaret olmayan duygusal bağın da kurulmasını ve çocuğun, kendisine bırakılmayan tarafa yabancılaşmamasını amaçlar.

Görüşünü açıklayabilecek olgunlukta olan çocuğun görüşü gerek çekişmeli boşanmada gerekse anlaşmalı boşanmada kişisel ilişki düzenlemesi yapılırken dikkate alınır.

Çocuğun yaşı, sağlık, eğitim ve ahlak bakımından yararı, eğitim durumu, kardeşlik ilişkisinin devamının sağlanması gibi unsurlar da çocuğun yüksek yararı çerçevesinde dikkate alınır.

Kişisel ilişki kurulması genellikle yatılı ya da yatsız doğrudan görüşme şeklinde gerçekleşir. Kişisel ilişki kuran ana ya da baba çocuğu ziyaret edebilir ya da çeşitli iletişim kanalları ile iletişim kurabilir.

Kişisel ilişki kurulmasına karar veren hâkim, tatiller, yıllık izinler gibi hususları dikkate alarak ve başlangıç ve bitiş tarihi belirterek kişisel ilişkinin süresine ilişkin ayrıntılı bir düzenleme yapar.

Çocuk teslimine ilişkin mahkeme kararları, yükümlüsü tarafından kendi rızasıyla yerine getirilmediği takdirde, hak sahibi, kararın yerine getirilmesi için Adalet Bakanlığınca kurulan adli destek ve mağdur hizmetleri müdürlüklerine başvurabilir.

Kişisel ilişki çocuğun huzurunu tehlikeye atıyorsa veya kişisel ilişki kurma hakkına sahip ana baba çocuğa gerekli ilgi ve şefkati göstermezse kişisel ilişkinin kaldırılması gündeme gelebilir.

F. Çocuğun Korunması için Alınabilecek Önlemler ve Sonuçları

Hâkim tarafından alınabilecek önlemler:

Çocuğun menfaati ve gelişimi tehlikeye düşerse, zihinsel veya fiziki gelişimi zarar görürse, çocuk manevi olarak terk edilmiş haldeyse, veya çocuğun aile içinde kalması ailenin huzurunu onlardan katlanmaları beklenemeyecek derecede bozuyorsa ve durumun gereklerine göre başka çare de kalmamışsa çocuk bir aile yanına veya kuruma yerleştirilebilir.

Çocuğun başka bir yere yerleştirilmesi halinde çocuğa ilişkin masraflar anne ve baba tarafından karşılanır. Ancak anne ve babanın maddi gücü bunun için yeterli değilse, çocuğun masrafları devlet tarafından karşılanabilir.

Diğer önlemlerin yetersiz kaldığı veya yetersiz kalacağı önceden anlaşıldığı hallerde, hâkim velayetin kaldırılmasına da karar verebilir. Velayetin kaldırılması için ayrıca şu hallerden birinin varlığı da gereklidir:

- Ana ve babanın deneyimsizliği, hastalığı, başka bir yerde bulunması veya benzeri sebeplerden biriyle velayet görevini gereği gibi yerine getirememesi,
- Ana ve babanın çocuğa yeterli ilgiyi göstermemesi veya ona karşı yükümlülüklerini ağır biçimde savsaklaması.

Hâkim tarafından velayetin kaldırılmasına karar verilen hallerde, çocuğa bir vasi atanmasına hükmedilir.

Durumun değişmesi hâlinde, çocuğun korunmasına ilişkin önlemlerin yeni koşullara uydurulması gerekir. Velâyetin kaldırılmasını gerektiren sebep ortadan kalkmışsa hâkim, kendiliğinden ya da ana veya babanın istemi üzerine velâyeti geri verir.

G. Boşanma Davalarında Yetkili ve Görevli Mahkeme

Boşanma davalarında görevli ilk derece mahkeme aile mahkemesidir. Aile mahkemesi olmayan yerlerde tek asliye hukuk mahkemesi varsa bu mahkeme, birden fazla asliye hukuk mahkemesi varsa Hâkimler ve Savcılar Kurulu'nun belirlediği mahkeme aile mahkemesi olarak davaya bakar.

Boşanma davalarında yetkili mahkeme, eşlerden birinin yerleşim yerindeki veya davadan önce son altı aydan beri birlikte oturdukları yerdeki mahkeme olarak belirlenmiştir. Davacı eş, kanunda yetkili olarak kabul edilen bu yer mahkemelerinden herhangi birinde davasını açabilir. Boşanma davasında yetkili mahkeme dava tarihindeki yerleşim yeri mahkemesine göre belirlenir.

H. Boşanma Davalarında Usul Kuralları

1) Dava Konusu

Boşanma ve ayrılık, boşanmaya ilişkin davalarda gündeme gelebilecek iki dava konusudur. Boşanma davası, tarafların evliliği tamamıyla sona erdirmek istediği hallerde açılırken, ayrılık davası yeniden değerlendirme süreci olan ayrılığa karar verilmesi için açılır.

Boşanma talebi ile açılan davada hâkim talebi haklı görürse boşanma kararı verir ve evlilik sona erer. Hâkim, tarafların yeniden bir araya gelme ihtimalini görürse, ayrılığa da hükmedebilir.

Ayrılık talebi ile açılan davada, hâkimin tarafların boşanmasına hükmetmesi mümkün değildir. Ayrılığa bir yıldan üç yıla kadar bir süre için karar verebilir. Bu süre bittiğinde ayrılık durumu kendiliğinden sona erer. Ayrılık süresi içinde taraflar ortak hayatı kuramamışsa, taraflardan her biri boşanma davası açabilir.

2) Dava ve Taraf Ehliyeti

Eşlerden herhangi biri dava açabilir. Ayrıca eşler boşanma davasını vekâleten de açabilirler.

Boşanma davası açma hakkı eşlere tanınmış bir hak olduğundan üçüncü bir kişi ya da idari bir makam eşlerden biri yerine boşanma davası açamaz.

Akıl hastalığı nedeniyle açılan boşanma davasında davacı eş, akıl hastalığı iyileşmesi mümkün olmayan eşe karşı dava açar.

3) Hâkim Tarafından Sulhe Teşvik

Aile mahkemelerinde görülecek davalarda, aile içinde karşılıklı sevgi, saygı ve hoşgörünün korunması, tarafların ve çocukların boşanma sürecinden en az etkilenmeleri için, eşlerin ve çocukların karşı karşıya oldukları sorunların tespiti ve çözümü için hâkim tarafları sulhe teşvik edebilir. Şiddet iddiası içeren boşanma davalarında sulhe teşvik geçerli değildir.

4) İslah

Boşanma davasında iddianın ve savunma, dilekçeler verildikten sonra genişletilemez ya da değiştirilemez. Ancak, dilekçelerin teatisi aşamasının tamamlanmasından sonra yapılacak ıslah ile iddia ve savunmayı değiştirmek mümkün olur. Boşanma davalarında taraflar ıslah yoluyla davada dayandıkları vakıalar ile bunlara bağlı taleplerini genişletip değiştirebilirler.

Dilekçelerin tamamlanması aşamasından sonra davacı ya da karşı davanın boşanma talebine ek olarak maddi-manevi tazminat ya da yoksulluk nafakası taleplerinde bulunabilmeleri ıslah yoluyla mümkün olur.

5) Deliller ve İspat

Boşanma davalarında ispatın konusu, eşler arasında çekişmeli olan uyuşmazlığın çözümünde etkili olacak olaylardır. Örneğin, hayata kast nedeniyle açılan boşanma davasında ispatın konusu hayata kast eyleminin gerçekleşip gerçekleşmediğinin tespitidir.

Boşanma davasında tarafların ikrarı (olayları ve iddiaları kabulü) hâkimi bağlamayacağı için vakıaların (kendisine hukuki sonuç bağlanmış olaylar) taraflarca ikrar edilmesi, bu vakıaları çekişmesiz hale getirerek uyuşmazlık hakkında tarafları ispat zorunluluğundan kurtarmaz.

Boşanma davalarında, boşanmaya dayanak olayların varlığı kanıtlanırsa bile, hâkim boşanma sebebi vakıaların gerçekten meydana gelip gelmediğine vicdanan kanaat getirerek karar verir. Hâkim taraflar boşanma davasının dayandığı olaylar ve olgular hakkında karşı tarafa yemin teklif edemez.

6) Yargılama Usulü

Boşanma davalarında yazılı yargılama usulü uygulanır. Buusule göre:

- Dava açma ve cevap verme dilekçe ile yapılır.
- Cevap süresi iki haftadır; bir kere uzatılabilir.
- Cevaba cevap verilebilir.
- Deliller dilekçe ile birlikte verilmek zorundadır.
- İddia ve savunma dilekçeler aşaması sona erinceye kadar genişletilebilir ve değiştirilebilir.
- Ön inceleme duruşması yapılır.
- Dava duruşmalı görülür.

Boşanma davalarına özgü kurallar çerçevesinde taraflardan birinin talebi üzerine, duruşmanın gizli olarak yapılmasına karar verilebilir.

Duruşma düzenine uymayan dışarı çıkarılabilir, devam ederse disiplin hapsi uygulanabilir. Duruşma disiplinine uyarak taraflara soru sorulabilir. Duruşmada kayıt alınamaz ve yayın yapılamaz.

7) Süreler

Boşanma ve boşanmanın mali sonuçlarına ilişkin davalardaki süreler şu şekilde sayılabilir:

- Zina: Boşanma sebebinin öğrenilmesinden başlayarak altı ay ve her halde zina eyleminin üzerinden beş yıl geçmekle dava hakkı düşer. Affeden tarafın dava hakkı yoktur.
- Hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış: Boşanma sebebinin öğrenilmesinden başlayarak altı ay ve her halde bu sebebin doğumunun üzerinden beş yıl geçmekle dava hakkı düşer. Affeden tarafın dava hakkı yoktur.
- Terk: Boşanma davası açmak için belirli sürenin dördüncü ayı bitmedikçe ihtar isteminde bulunulamaz ve ihtardan sonra iki ay geçmedikçe dava açılmaz. İhtardan sonra iki ay eve dönülmez ise boşanma sebebi sayılır.
- Evlilik birliğinin sarsılması sebebiyle anlaşmalı boşanma davası: Evlilik en az bir yıl sürmüş olmalıdır.

- Diğer davalarda zaman aşımı: Evliliğin boşanma sebebiyle sona ermesinden doğan dava hakları, boşanma hükmünün kesinleşmesinin üzerinden bir yıl geçmekle zaman aşımına uğrar.

8) Kanun Yolları

Aile mahkemesinde verilen hükme karşı başvurulabilecek kanun yolları şu şekildedir:

- İstinaf (HMK 341-360).
- Temyiz (HMK 361-373).
- Yargılamanın iadesi (HMK 374-381).

Verilen bir mahkeme kararına karşı hangi kanun yoluna başvurulabileceği, kararda belirtilmektedir. Kararda belirtilen kanun yoluna yine kararda belirtilen süreler içinde başvurulabilir.

İ. Destek Alınabilecek Mekanizmalar Konusunda Bilgiler

Boşanma davasına ilişkin süreçte adliye içerisinde destek sağlayan birimler:

Adli destek hizmetleri: Cumhuriyet Başsavcılığı veya mahkemelerin talebiyle ya da kişilerin başvurusu ile psikolog, pedagog, sosyal çalışmacılar ve ilgili diğer personel aracılığıyla sunulan hizmetlerdir Adli destek görevlisi Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı ile Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri müdürlükleri bünyesinde çalışan psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacılardır.

- Adli görüşme odaları: adliye bünyesinde kurulmuş olan, şahısların ifade ve beyanının alındığı veya fail ile yüz yüze gelmesinin sakıncalı bulunduğu durumlarda adli görüşmeci aracılığıyla özel ortamda alındığı yerlerdir.
- Adli görüşmeci: Adli görüşme odasında çalışmak üzere görevlendirilen adli destek görevlisidir.

Adliyede yer alan mağdur hizmetleri bürolarında sunulan hizmetler:

- Adli destek görevlisi görevlendirilmesi,
- Adli destek görevlisince sosyal inceleme yapılması ve sosyal inceleme raporu hazırlanması,

- Çocuğun beyanının uzman gözetiminde adli görüşme odasında alınması,
- Çocuğun duruşmaya hazırlanması,
- Aile, boşanma veya ebeveyn danışmanlığı ihtiyacının belirlenmesi,
- Çocuğun yararının gerektirdiği tedbirlerin belirlenmesi.

Yargılama veya takip giderlerini kısmen veya tamamen ödeme gücünden yoksun olan kimseler, iddia ve savunmalarında, geçici hukuki korunma taleplerinde ve icra takibinde, taleplerinin açıkça dayanaktan yoksun olmaması kaydıyla adli yardımdan yararlanabilirler.

Adli yardım kararının ilgiliye sağladığı hususlar:

- Yapılacak tüm yargılama ve takip giderlerinden geçici olarak muafiyet,
- Yargılama ve takip giderleri için teminat göstermekten muafiyet,
- Dava ve icra takibi sırasında yapılması gereken tüm giderlerin devlet tarafından avans olarak ödenmesi,
- Davanın avukat ile takibi gerekiyorsa, ücreti sonradan ödenmek üzere bir avukat temini.

Adli yardım, asıl talep veya işin karara bağlanacağı mahkemeden; icra ve iflas takiplerinde ise takibin yapılacağı yerdeki icra mahkemesinden istenir. Kanun yollarına başvuru sırasında adli yardım talebi Bölge Adliye Mahkemesine veya Yargıtay'a yapılır. Talepte bulunan kişi, iddiasının özeti ile birlikte, iddiasını dayandıracığı delilleri ve yargılama giderlerini karşılayabilecek durumda olmadığını gösteren mali durumuna ilişkin belgeleri mahkemeye sunmak zorundadır. Bu başvuruda kullanılan evraklar her türlü harç ve vergiden muaf tutulmuştur.

II. Nafakaya İlişkin Temel Sorunlar

A. Yoksulluk Nafakası ve Koşulları

TMK madde 175 uyarınca, boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek olan eş, evliliğin sona ermesinden sonra dahi mali dayanışmanın devamının sağlanması amacıyla diğer eşten yoksulluk nafakası talep edebilir. .

Kimler Talep Edebilir?

Boşanma sebebiyle ekonomik güçlükler yaşayacak olan ve evlilik süresince var olan ekonomik imkanlarının bir kısmından yoksun kalacak olan eşe yoksulluk nafakası ödenebilir.

Yoksulluk nafakasına hükmedilmesi için, nafaka talep eden eşin, boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek olması ve nafaka talep edilen eşten daha kusurlu olmaması gerekir. Bu bakımdan nafaka talep eden eş, diğer eşten daha kusurlu ise nafakaya hükmedilemez. Buna karşılık eşit kusur tayininde yoksulluk nafakasına hükmedilebilir.

Yoksulluk Nafakası Miktarının Belirlenmesi

Nafaka borçlusunun ve miktarının belirlenmesinde, kusur değerlendirmesinin yanı sıra dikkate alınan durumlar

- Eşlerin sosyal ve ekonomik durumları, yaşları ve sağlık durumları, eğitim ve mesleki durumları,
- Evliliğin süresi,
- Evlilik içerisinde sürdürülen iş bölümü durumu ve bunun eşlerden biri aleyhine yarattığı ekonomik zorluklar.

Yoksulluk Nafkasının Süresi ve Değiştirilmesi

Nafaka, kural olarak bir süreye tabi değildir. Ancak hükmedilen nafakanın değiştirilmesi veya ortadan kaldırılması aşağıdaki durumlarda mümkündür:

Nafaka alacağının kendiliğinden sona ermesi: Nafaka alacaklısının yeniden evlenmesi ya da taraflardan birinin ölmesi..

Nafakanın mahkeme kararıyla kaldırılması: Alacaklının evlenme olmadan fiilen evliymiş gibi yaşaması, yoksulluğun ortadan kalması ya da alacaklının haysiyetsiz hayat sürmesi.

Tarafların mali durumlarının değişmesi veya hakkaniyetin gerektirdiği halde nafaka alacağıının arttırılması ya da azaltılmasına yani uyarlanmasına da karar verilebilir.

Yoksulluk Nafakasının Ödenme Biçimi

Yoksulluk nafakasının toptan veya durumun gereklerine göre taksit (irat) şeklinde ödenmesine karar verilebilir. Bu nafakanın genelde taksit (irat) şeklinde ödenmesine karar verilir. Nafakanın uyarlanması ancak taksit (irat) şeklinde hükmedilen nafakada söz konusudur.

B. Tedbir Nafakası

Boşanma davası devam ederken, eşlerden birinin diğer eşin bakım ve geçimini sağlamak üzere verilen ve geçici önlem niteliğine sahip olan nafakadır.

Bu tedbir ile hedeflenen amaç, nafaka alacaklısı eşin ve çocukların dava sürecinde bakım ve geçimine yönelik nafaka desteği ihtiyacının karşılanmasıdır. Bu sebeple bu nafakanın belirlenmesinde eşlerin kusur durumu belirleyici değildir. Hâkim, tedbir nafakası kararlaştırılırken, tarafların mali durumlarını ve ödeme güçlerini esas alarak bu nafakaya kendiliğinden hükmedebilir. Tarafların talebi şart değildir.

Tedbir nafakası, kural olarak, boşanma davasının açıldığı tarihten, hükmün kesinleştiği tarihe kadar devam eder.

C. İştirak Nafakası

Velayet kendisine verilmeyen eşin, ergin olmamış olan çocuklarının bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında katılma yükümlülüğünü yerine getirmek için ödemekle yükümlü olduğu nafaka türüdür.

İştirak nafakası kural olarak, çocuk ergin oluncaya kadar ödenir. Ancak çocuk ergin olmuş ancak eğitimi devam ediyorsa, eğitim boyunca çocuğa bakma yükümlülüğü devam eder.

Velayet kendisine bırakılan taraf talep etmese bile, hâkim, çocuğu yüksek yararının gerektirdiği hallerde iştirak nafakasına hükmetmelidir.

Miktarın belirlenmesinde, çocuğun yaşı, mevcut yaşam koşullarının korunması imkanının bulunup bulunmadığı, asgari yaşam, bakım, eğitim, sağlık gibi ihtiyaçlarına karşılık gelen aylık masrafları, ayrıca çocuğun özel gereksinim durumu da dikkate alınmalıdır.

Çocuğun yaşının artması ile ihtiyaçları da artacağından, iştirak nafakası artırım talepleri, çocuğun üstün yararı ilkesi ışığında değerlendirilerek ihtiyaç halinde nafaka miktarı TÜFE/ÜFE oranları dışında da uyralanabilir.

D. Nafaka Davalarında Usul Kuralları

1) Görevli ve Yetkili Mahkeme

Nafakaya ilişkin davalarda Aile Mahkemesi görevlidir. Aile Mahkemelerinin bulunmadığı yerlerde ise Asliye Hukuk Mahkemesi, aile mahkemesi sıfatıyla davaya bakar.

Boşanma davası ile birlikte nafaka talep edildiği takdirde, boşanma davası için yetkili olan mahkemeler nafaka talebini de karara bağlar. Boşanmadan sonra açılacak nafaka davalarında ise nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir. Ayrıca, çocuk mahkemeleri de korunma ihtiyacı olan çocuk hakkında, koruyucu ve destekleyici tedbir kararının yanında velayet, vesayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurulması hususlarında karar vermeye yetkilidir.

2) Nafakaya İlişkin Davaların Tabi Olduğu Usul

Nafakaya ilişkin davalar, basit yargılama usulüne tabidir ve adli tatilde de görülmeye devam eder. Basit yargılama usulüne göre:

- Dava açma ve cevap verme dilekçe ile yapılır.
- Cevap süresi iki haftadır; bir kere uzatılabilir.
- Cevaba cevap verilemez.
- Deliller dilekçe ile birlikte verilmek zorundadır.
- İddia ve savunmanın genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağına tabidir.
- Dosya üzerinden karar verilebilir.

3) Kanun Yolları

Aile mahkemesinde verilen hükme karşı kararda belirtilen süreler içinde başvurulabilecek kanun yolları şunlardır:

- İstinaf (HMK 341-360).
- Temyiz (HMK 361-373).
- Yargılamanın iadesi (HMK 374-381).

E. Nafakaya İlişkin Olarak Destek Alınabilecek Mekanizmalar

Gereken yargılama veya takip giderlerini kısmen veya tamamen ödeme gücünden yoksun olan kimseler, iddia ve savunmalarında, geçici hukuki korunma taleplerinde ve icra takibinde, taleplerinin açıkça dayanaktan yoksun olmaması kaydıyla adli yardımdan yararlanabilirler.

Adli yardım kararının, ilgiliye sağladığı hususlar:

- Yapılacak tüm yargılama ve takip giderlerinden geçici olarak muafiyet,
- Yargılama ve takip giderleri için teminat göstermekten muafiyet,
- Dava ve icra takibi sırasında yapılması gereken tüm giderlerin devlet tarafından avans olarak ödenmesi,
- Davanın avukat ile takibi gerekiyorsa, ücreti sonradan ödenmek üzere bir avukat temini.

Adli yardım, asıl talep veya işin karara bağlanacağı mahkemeden; icra ve iflas takiplerinde ise takibin yapılacağı yerdeki icra mahkemesinden istenir. Kanun yollarına başvuru sırasında ise talep, Bölge Adliye Mahkemesine veya Yargıtay'a yapılır. Talepte bulunan kişi, iddiasının özeti ile birlikte, iddiasını dayandıracağı delilleri ve yargılama giderlerini karşılayabilecek durumda olmadığını gösteren mali durumuna ilişkin belgeleri mahkemeye sunmak zorundadır. Bu başvuruda kullanılan evraklar her türlü harç ve vergiden muaf tutulmuştur.

III. Aile İçi Şiddete İlişkin Temel Sorunlar

A. Ev İçi Şiddet Nedir?

Şiddet, "Kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranış" olarak tanımlanmıştır.

Ev içi şiddet ise, "Şiddet mağduru ve şiddet uygulayanla aynı haneyi paylaşmasa da aile veya hanede ya da aile mensubu sayılan diğer kişiler arasında meydana gelen her türlü şiddet türü" olarak tanımlanmıştır.

Aile ya da ev içinde gerçekleşen şiddetin içerdiği şiddet biçimleri:

- Fiziksel ve zihinsel saldırı,
- Duygusal ve psikolojik istismar,
- Tecavüz ve cinsel istismar,
- Ensest,
- Eşler, düzenli ya da geçici partnerler ve birlikte yaşayanlar arasında tecavüz,
- Namus adına işlenen suçlar,
- Kadın sünneti ve zorla evlendirme gibi kadına zararlı diğer geleneksel uygulamalar.

Ev içi şiddetin varlığından bahsedebilmek için, şiddet mağduru ve şiddet uygulayanın aynı haneyi paylaşması veya daha önce paylaşmış olması şart değildir. Ev içi şiddet, eski veya mevcut eşler, hayat arkadaşları veya ev içinde aile mensubu sayılan diğer kişiler arasında da meydana gelebilir.

Şiddet mağduru ise, şiddet olarak tanımlanan tutum ve davranışlara doğrudan ya da dolaylı olarak maruz kalan veya kalma tehlikesi bulunan kişiyi ve şiddetten etkilenen veya etkilenme tehlikesi bulunan kişileri ifade eder.

Şiddet mağdurunun beraberindeki çocuklar, doğrudan şiddete maruz kalmaları bile, ev içi şiddetin tanığı olarak koruma kapsamındadır. Çocuklar,

B. Kadına Yönelik Şiddet Nedir?

Kadınlara, yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya kadınları etkileyen cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlaline yol açan ve kanunda şiddet olarak tanımlanan her türlü tutum ve davranışlar kadına karşı şiddet olarak nitelendirilir.

Kamusal ya da özel alanda meydana gelen;fiziksel, cinsel, psikolojik,ekonomik zarar veya acı verilmesi ile sonuçlanan veya sonuçlanması mümkün olan, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet içeren tüm davranışlar ve bu davranışlarda bulunma tehdidi kadına yönelik şiddet sayılır.

C. Şiddet Türleri

Şiddet tanımı çerçevesinde, şiddet içeren davranışın ceza hukuku bakımından suç oluşturması şart değildir. Bu bakımdan şiddetin "*belirli bir önemde olması, şiddete maruz kalan bireyin ciddi zararlar görmesine*" sebep olması gerekmez.

6284 sayılı Kanun ile öngörülen imkanlar, şiddet vuku bulduktan sonra başvuru yasalar olarak algılanmamalıdır. Söz konusu yasal düzenlemelerin önemli noktalarından biri de, içerdiği, **şiddetin önlenmesine** ilişkin hükümlerdir. **Başvurunun kabul edilebilmesi için, mevcut ve devam eden bir şiddetin bulunması gerekmez.**

Şiddet ilk kez meydana gelirse veya şiddet tehdidinde bulunulursa, mağdurun kanun kapsamında korunması gerekir. Kanunun amacı, şiddet mağdurunu korunmanın yanı sıra şiddetin önlenmesi de olduğu için tedbir taleplerinin değerlendirmesinde şiddetin ortaya çıkması beklenmez.

Bazı davranışlar da şiddet içerebilir. Bunlar psikolojik ve ekonomik şiddet olarak tanımlanır.

Psikolojik şiddetin kapsamına giren davranışlar şunlardır:

- Fiziksel şiddetin uygulanacağı konusunda tehdit,
- Kişi özgürlüklerinin sınırlanması,
- Aşırı kıskanç davranışlar.

Ekonomik şiddetin kapsamına giren davranışlar:

- Kişilerin *çalışmalarının ve gelir sağlamalarının engellenmesi,*

- Kişilerin *çalışmaya zorlanması*,
- Kişilerin kişisel kazançlarına veya mal varlıklarına el konulması ve bunların yönetimine engel olunması

D. Şiddete Karşı Verilebilecek Tedbir Kararları

Şiddet mağdurları ve şiddet uygulayanlar hakkında, hâkim ve istisnai halde mülki amirler tarafından talep üzerine veya kendiliğinden verilebilecek tedbir kararları, Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunda, düzenlenmiştir. Şiddet mağduru kişiler, bu tedbir kararlarının uygulanmasını yetkili mercilerden talep edebilir.

Verilebilecek tedbir kararları, koruyucu ve önleyici tedbirler olarak ikiye ayrılır.

1) Koruyucu Tedbirler

Koruyucu tedbirler, öncelikle mağdurun şiddetten korunması ve şiddetten arınmış bir hayata kavuşmasının temin edilmesini amaçlar ve tedbirin içeriğine bağlı olarak hâkim veya mülki amir tarafından verilebilir.

a) Mülki amir tarafından verilebilecek koruyucu tedbirler

- Uygun barınma yeri sağlanması,
- Geçici maddi yardım sağlanması,
- Rehberlik ve danışmanlık hizmeti sağlanması,
- Geçici koruma altına alınma,
- Kreş imkanının sağlanması.

Mülki amir gerek görür ise benzeri başka tedbirlere de karar vermekte serbesttir. Mülki amirin karar verirken mağdurun beyanını esas alması ve ispat vasıtaları talep etmemesi kanuni bir yükümlülüktür. Bu tedbirlere karar vermeye hâkim de yetkilidir.

Uygun Barınma Yeri Sağlanması

6284 sayılı kanunda mülki amir tarafından verilebileceği öngörülen koruyucu tedbir kararlarından ilki, mağdurun *"Kendisine ve gerekiyorsa beraberindeki çocuklara, bulunduğu yerde veya başka bir yerde uygun barınma yeri sağlanması"*dır. Ev içi şiddet vakalarında mağdurun korunabilmesi için, kendisine barınabileceği güvenli bir yer bulabilmesi gerekir.

Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde, bu koruyucu tedbirin, ilgili kolluk amirlerince alınması da mümkündür. Kolluk amiri tedbiri almasını takiben ilk iş günü içerisinde bu işlemi mülki amirin onayına sunar. Mülki amir tarafından 48 saat içerisinde onaylanmayan tedbir kendiliğinden kalkar.

Geçici Maddi Yardım Yapılması

Maddi imkansızlıklar sebebiyle şiddet uygulayan kişi ile yaşamaya devam eden mağdura, bu bağımlı konumunun ortadan kaldırılması amacıyla maddi yardım yapılması gerekir. Kişinin şiddetin gerçekleştiği mekândan bağımsızlaştırılması ilk aşamada ancak maddi destek ile mümkün olur.

16 yaşından büyükler için her yıl belirlenen aylık net asgari ücret tutarının otuzda birine kadar günlük ödeme yapılır. Korunan kişinin birden fazla olması hâlinde, ilave her bir kişi için bu tutarın yüzde yirmisi oranında ayrıca ödeme yapılır. Ancak, ödenecek tutar hiçbir şekilde belirlenen günlük ödeme tutarının bir buçuk katını geçemez.

Rehberlik ve Danışmanlık Hizmeti Verilmesi

"Psikolojik, mesleki, hukuki ve sosyal bakımdan rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilmesi" de mülki amir tarafından verilebilecek koruyucu tedbirlerinden biridir. Bu tedbir kararı çerçevesinde verilecek rehberlik hizmetleri kapsamında çeşitli eğitim ve bilgilendirmeler de yer alır.

Geçici Koruma Altına Alınma

Mülki amir, *"Hayati tehlikesinin bulunması halinde, ilgilinin talebi üzerine veya resen geçici koruma altına alınma"* kararı verebilir. Tedbire karar verilebilmesi için, mağdurun hayati tehlikesinin bulunması gerekir. Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde, koruyucu tedbir kararının, ilgili kolluk amirlerince verilmesi de mümkündür. Kolluk amirinin tedbire karar vermesini takiben, kararı, ilk iş günü içerisinde mülki amirin onayına sunması gerekir. Kararın, mülki amir tarafından 48 saat içerisinde onaylanmaması halinde, tedbir kendiliğinden kalkacaktır.

Kreş İmkanının Sağlanması

"Gerekli olması halinde, korunan kişinin çocukları varsa çalışma yaşamına katılımını desteklemek üzere dört ay, kişinin çalışması halinde ise iki aylık süre ile sınırlı olmak kaydıyla, on altı yaşından büyükler için her yıl belirlenen aylık net asgari ücret tutarının yarısını geçmemek ve belgelendirilmek kaydıyla Bakanlık bütçesinin ilgili tertibinden karşılanmak suretiyle kreş imkanının sağlanması" yönünde koruyucu tedbir kararı verilebilir.

Buna göre, koruma altına alınan kişinin çalışma hayatına katılımını desteklemek üzere dört aylık süre için, kişi halihazırda çalışmakta ise iki ay süre ile sınırlı olarak kreş imkanı sağlanabilir.

b) Hâkim tarafından verilebilecek koruyucu tedbirler

- Mağdurun işyerinin değiştirilmesi,
- Mağdurun evli olması halinde müşterek yerleşim yerinden ayrı yerleşim yeri belirlenmesi,
- Aile konutu şerhi konulması,
- Mağdurun kimlik ve ilgili bilgi ve belgelerinin değiştirilmesi

Bu tedbirler sınırlı sayıda değildir. Kanunda açıkça *"Bu Kanun kapsamında korunan kişilerle ilgili olarak aşağıdaki tedbirlerden birine, birkaçına veya uygun görülecek benzer tedbirlere mülkî amir tarafından karar verilebilir"* ifadesine yer verilmiştir.

Mağdurun İşyerinin Değiştirilmesi

Bu tedbirin amacı, şiddet uygulayan ile mağdurun olası etkileşiminin, tamamen kesilmeye çalışılmasıdır ve aynı işyerinde çalışma şartı aranmaz.

Ayrı Yerleşim Yeri Belirlenmesi

Kişinin evli olması halinde, hakkında tedbir kararı verilen kişinin müracaatı üzerine, nüfus müdürlüğü tarafından kadının talebine uygun olarak adresle ilgili işlemler yapılır ve mağdur için müşterek yerleşim yerinden ayrı bir yerleşim yeri belirlenmiş olur.

Aile Konutu Şerhi

TMK madde 194 ile öngörülen şartların varlığı halinde ve korunan kişinin talebi üzerine hâkim, tapu kütüğüne aile konutu şerhi konulmasına karar verebilir. Böylece, eşlerden birinin aile konutu üzerinde tek başına işlem yapma yetkisi kısıtlanmış olacaktır. Diğer eşin rızası olmadan aile konutunun satılması, bağışlanması veya üzerindeki rehin kurulması mümkün olmayacaktır.

Kimlik ve İlgili Diğer Bilgi ve Belgelerin Değiştirilmesi

Son çare olarak başvurulabilecek bu tedbire ancak, korunan kişinin hayati tehlikesinin bulunması ve bu tehlikenin önlenmesi için diğer tedbirlerin yeterli olmayacağının anlaşılması halinde karar verilir. Toplumda ağır şiddet vakalarının sayısı arttığından, uygulamada bu tedbire etkin bir şekilde başvurulması önemlidir.

2) Önleyici Tedbirler

Şiddet mağdurunun şiddetten veya şiddetin tekrarlanmasından korunmasına yönelik uygulanan önleyici tedbirler mağdura değil, şiddet faili olduğu iddia edilen kişiye karşı uygulanır.

Şiddet uygulayana yönelik, hâkim tarafından hükmedilebilen önleyici tedbirler:

- Şiddet mağduruna şiddet tehdidi, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmaması,
- Ortak konuttan veya bulunduğu yerden derhâl uzaklaştırılması ve ortak konutun korunan kişiye tahsis edilmesi,
- Korunan kişilere, bu kişilerin buldukları konuta, okula ve işyerine yaklaşmaması,
- Çocuklarla ilgili daha önce verilmiş bir kişisel ilişki kurma kararı varsa, kişisel ilişkinin refakatçi eşliğinde yapılması, kişisel ilişkinin sınırlanması ya da tümüyle kaldırılması,
- Gerekli görülmesi hâlinde korunan kişinin yakınlarına, tanıklarına ve çocuklarına yaklaşmaması,
- Korunan kişinin şahsi eşyalarına ve ev eşyalarına zarar vermemesi,
- Korunan kişiyi iletişim araçlarıyla veya benzer şekilde rahatsız etmemesi,
- Bulundurulması veya taşınmasına kanunen izin verilen silahları kolluğa teslim etmesi,
- Korunan kişilerin buldukları yerlerde alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmaması ya da bu maddelerin etkisinde iken korunan kişilere ve bunların buldukları yerlere yaklaşmaması; bağımlılığının olması hâlinde, hastaneye yatmak dâhil, muayene ve tedavisinin sağlanması,
- Bir sağlık kuruluşuna muayene veya tedavi için başvurması ve tedavisinin sağlanması.

Hâkimin, velayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurma konularında yetkili kıldığı hususu gözden kaçırılmamalıdır. Bu konularda karar verme yetkisinin, boşanma davası hâkimine münhasır olduğu yanılığısına düşülmemelidir. Hâkim, somut olayın özellikleri çerçevesinde özellikle velayet ve kişisel

ilişki kurmaya dair meseleleri, çocuğun ve mağdurun güvenliğini ön plana alarak ivedilikle çözüme kavuşturmalıdır. Ayrıca hâkime, TMK'da yer alan iştirak nafakasına hükmedilmemiş olması şartıyla, kendiliğinden çocuğun üstün yararının gözetilmesine hizmet edecek olan tedbir nafakasına hükmetme yetkisi verilmiştir.

Önleyici tedbirleri alma yetkisi kural olarak hâkime aittir. Gecikmesinde sakınca bulunan hallerdebirtakım tedbirlerin kolluk kuvveti tarafından alınmasına müsaade edilmiştir. Ancak kolluk kuvveti tarafından alınabilecek olan tedbirlerin 24 saat içinde hâkim tarafından onaylanması gerekmektedir.

3) Tedbirlerin Uygulanmasında İzlenecek Olan Usul

a) Tedbirin Talep Edilmesi

İlgilinin talebi üzerine ya da yetkili mercilerin veya üçüncü kişilerin başvurusu üzerine tebliğe kendiliğinden karar verilebilir. Şikâyet mercileri kolluk, mülki amir, Cumhuriyet Başsavcılığı, aile hâkimleri ve Bakanlığın ilgili birimleridir. İlgilinin talebi olmasa bile, burada sayılan yetkili makamların bildirim üzerine, mülki amir veya hâkim, tedbire kendiliğinden karar vermeye yetkilidir.

Şiddet veya şiddet uygulanma tehlikesinin varlığı hâlinde herkes resmi makam veya mercilere yazılı, sözlü veya başka bir suretle ihbar ve şikâyette bulunabilir. İhbarı alan kamu görevlileri, görevlerini gecikmeksizin yerine getirmekle yükümlüdür.

b) İspat

Koruyucu tedbirlere, şiddetin uygulandığı hususuna dair delil veya belge aranmaksızın karar verilir. Ancak, önleyici tedbirlere karar verilmesi sürecinde benzer ispat kolaylığı sağlanmamıştır.

c) Tedbirin Süresi

Tedbir kararı ilk defada en çok altı ay için verilebilir Doğrudan mağdura ilişkin olan koruyucu tedbirlere ise, ilk defada dahi altı aydan uzun süre için ya da durumun gereğine göre süresiz verilmesine karar verilebilir.

Ancak şiddet veya şiddet uygulanma tehlikesinin devam edeceğinin anlaşıldığı hâllerde, tedbirlerin süresinin veya şeklinin değiştirilmesine, bu tedbirlerin kaldırılmasına veya aynen devam etmesine karar verilebilir.

Halihazırda verilmiş olan tedbirlerin uzatılmasına ilişkin bir süre sınırı bulunmamaktadır.

d) Kararın Tebliği

Tedbir kararı, korunan kişiye ve şiddet uygulayana tefhim (yüze karşı okunma) veya tebliğ edilir. Tedbir talebinin reddine ilişkin karar, sadece korunan kişiye tebliğ edilir.

e) Gizlilik

Gerekli bulunması hâlinde, korunan kişi ve diğer aile bireylerinin kimlik bilgileri veya kimliğini ortaya çıkarabilecek bilgileri ve adresleri ile korumanın etkinliği bakımından önem taşıyan diğer bilgileri, tüm resmi kayıtlarda gizli tutulur. Yapılacak tebligatlara ilişkin ayrı bir adres tespit edilir. Bu bilgileri hukuka aykırı olarak başkasına veren, ifşa eden veya açıklayan kişi cezalandırılır.

f) Tedbir Kararlarına Aykırılık ve Zorlama Hapsi

Hakkında tedbir kararı verilen şiddet uygulayan, kararın gereklerine aykırı hareket ederse zorlama hapsine tabi tutulur.

Zorlama hapsinin süresi, ihlal edilen tedbirin niteliğine ve aykırılığın ağırlığına göre aile mahkemesi hâkiminin kararıyla üç günden on güne kadardır. Ancak her aykırı davranış tekrarında, ihlal edilen tedbirin niteliğine ve aykırılığın ağırlığına göre zorlama hapsinin süresi on beş ile otuz güne kadar kararlaştırılabilir. Zorlama hapsinin toplam süresi altı ayı geçemez.

g) Eşyaların Teslimi

Talep hâlinde ilgililere kişisel eşya ve belgelerinin kolluk aracılığıyla teslimi sağlanır. Mağdurun talebi halinde, kendisinin faille tekrardan iletişim kurmasına gerek kalmaksızın, kişisel eşyalarının ve mağdura ait belgelerin kolluk tarafından teslimi sağlanır.

E. Mağdurun Sürecin Farklı Aşamalarında Bilgilendirilmesi ve Özel Olarak Korunması

Mağdurun süreç içinde bilgilendirilmesine ve özel olarak korunmasına ilişkin öngörülen hükümler:

- Mağdurlar, talepleri halinde kendilerine sağlanan hak ve yardımlara ilişkin olarak kolluk birimleri veya müdürlükçe gecikmeksizin bilgilendirilir ve yönlendirilir.

- Mağdura veya aile bireylerine yönelik bir saldırı ihtimalinin bulunması halinde, bu kişilerin başvurusu üzerine suçun tekrarının veya başkaca bir suçun işlenmesinin önlenmesi için kolluk birimlerince gerekli tedbirler alınır.
- Adli sisteme dahil olan çocuklar ile cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlardan veya aile içi şiddet, terör ve insan ticareti suçlarından mağdur olanların başvurmaları halinde, müdürlük bünyesinde çalışan adli destek görevlileri tarafından çeşitli hizmetlerin sunulması amacıyla bireysel değerlendirme yapılır. Bireysel değerlendirme sonucunda kırılgrn gruba girdiği tespit edilen mağdurlara adli destek görevlisi aracılığıyla destek hizmetleri sunulur.

F. Bazı Suçların Mağdurlarına İlişkin Özel Düzenlemeler

Kasten öldürme ve bu suçta teşebbüs, neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama, çocuğun cinsel istismarı, nitelikli cinsel saldırı ve neticesi sebebiyle ağırlaşmış işkence suçlarından mağdur olanlara sunulan hizmetler:

- Şüpheli veya sanıkla mağdurun temasını önleyici tedbirler alınır.
- Tutuklu veya hükümlülerin ceza infaz kurumlarından tahliyesine veya firarına ilişkin bilgiler, mağdurun bulunduğu yerdeki kolluk birimine bildirilir.
- Mağdurların meslek edinmeleri amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı veya Milli Eğitim Bakanlığı iş birliğiyle kamu kurum ve kuruluşları, belediyeler veya sivil toplum kuruluşları tarafından kurslar düzenlenebilir ve mevcut kurslara katılmalarında mağdurlara öncelik tanınır.
- ç) Mağdurlar, kamu kurum ve kuruluşları ile belediyelerin ekonomik ve sosyal desteklerinden öncelikli olarak yararlandırılır.

Yerleşim yerini değiştirmek zorunda kalan mağdurların talepleri halinde:

- Kendilerinin ya da birlikte ikamet ettikleri aile bireylerinin görev yerleri değiştirilir.
- Özel hukuk hükümlerine tabi çalışıyorlarsa, kendilerinin ya da birlikte ikamet ettikleri aile bireylerinin aynı işverene ait başka işyerlerinde çalışmaları sağlanabilir.
- Yerleşim yerini veya okulunu değiştirmek zorunda kalan mağdurların kendilerinin ya da bakmakla yükümlü oldukları kişilerin veya birlikte ika-

met eden alt soyunun eğitim gördüğü kurumların aynı türde eğitim veren okullarına devam etmeleri sağlanır.

G. Şikâyet Hakkı

Ev içi şiddet veya kadına ya da çocuğa karşı şiddet olarak nitelendirilebilecek olayların büyük bir kısmının aynı zamanda bir suç oluşturması da mümkündür. Bir suçun mağduru durumunda olan kişinin, durumu ilgili makamlara şikâyet etme hakkı bulunmaktadır. Bazı suçlarda, şikâyet bulunmasa dahi kamu davası kendiliğinden açılabilen, bazı suçlarda ise suça ilişkin soruşturma açılabilmesi için mağdurun şikâyeti aranmaktadır.

Şiddet içeren eylemlerin genelde oluşmasına sebebiyet verdiği suçlar:

- Yaralama (TCK 86),
- Öldürme (TCK 82),
- Eziyet (TCK 96),
- Kişi hürriyetinden yoksun kılma (TCK 109) (Bu sayılan ilk dört suçun alt soya, üst soya, eşe veya boşandığı eşe karşı işlenmesi cezanın artırılması sebebidir.)
- Terk (TCK 97)
- Kötü muamele (TCK 232)
- Aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali (TCK 233)
- Kişisel verileri hukuka aykırı olarak verme (TCK 136, AKK 8).

Suça ilişkin ihbar veya şikâyet, Cumhuriyet Başsavcılığına veya kolluk makamlarına yapılabilir. Valilik, kaymakamlık ya da mahkemeye yapılan ihbar veya şikâyet, ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir. Yurt dışında işlenip ülkede takibi gereken suçlar hakkında Türkiye'nin yurt dışındaki elçilik ve konsolosluklarına da ihbar veya şikâyetle bulunulabilir.

H. Şiddet Mağdurlarının Yararlanabileceği Destek Hizmetleri

1) ŞÖNİM Tarafından Verilen Destek Hizmetleri

Şiddet önleme ve izleme Merkezleri (ŞÖNİM) tarafından şiddetin önlenmesi ve verilen tedbir kararlarının etkin olarak uygulanmasının izlenmesi bakımından korunan kişiye verilecek destek hizmetleri:

- Korunan kişiye verilen barınma, geçici maddi yardım, sağlık, adli yardım hizmetleri ve diğer hizmetleri koordine etmek.
- Gerekli hâllerde tedbir kararlarının alınmasına ve uygulanmasına yönelik başvurularda bulunmak.- Kişiyi hakları, destek alabilecekleri kurumlar, iş bulma ve benzeri konularda rehberlik etmek ve meslek edindirme kurslarına katılmasına yönelik faaliyetlerde bulunmak.
- Psiko-sosyal ve ekonomik sorunların çözümünde yardım ve danışmanlık yapmak.
- Hâkimin isteği üzerine; kişinin geçmişi, ailesi, çevresi, eğitimi, kişisel, sosyal, ekonomik ve psikolojik durumu hakkında ayrıntılı sosyal araştırma raporu hazırlayıp sunmak.

ŞÖNİM tarafından şiddet uygulayana verilecek destek hizmetleri:

- Kişinin geçmişi, ailesi, çevresi, eğitimi, kişisel, sosyal, ekonomik ve psikolojik durumu ile diğer kişiler ve toplum açısından taşıdığı risk hakkında ayrıntılı sosyal araştırma raporu hazırlayıp sunmak.
- Kişinin;
  - 1) Öfke kontrolü, stresle başa çıkma, şiddeti önlemeye yönelik farkındalık sağlayarak tutum ve davranış değiştirmeyi hedefleyen eğitim ve rehabilitasyon programlarına katılmasını,
  - 2) Alkol, uyuşturucu, uçucu veya uyarıcı madde bağımlılığının ya da ruhsal bozukluğunun olması hâlinde, bir sağlık kuruluşunda muayene veya tedavi olmasını,
  - 3) Meslek edindirme kurslarına katılmasına yönelik faaliyetlerde bulunmasını sağlamak.

2) Geçici Maddi Yardım

Geçici maddi yardım yapılmasına karar verilmesi hâlinde, 16 yaşından büyükler için her yıl belirlenen aylık net asgari ücret tutarının otuzda birine kadar günlük ödeme yapılır. Korunan kişinin birden fazla olması hâlinde, ilave her bir kişi için bu tutarın yüzde yirmisi oranında ayrıca ödeme yapılır. Ancak, ödenecek tutar hiçbir şekilde belirlenen günlük ödeme tutarının bir buçuk katını geçemez.

3) Nafakanın Tahsili

Nafaka ödemekle yükümlü kılınan kişinin Sosyal Güvenlik Kurumu ile bağlantısı olması durumunda, korunan kişinin başvurusu aranmaksızın nafaka, ilgilinin aylık, maaş ya da ücretinden icra müdürlüğü tarafından tahsil edilir.

4) Sağlık Giderlerinin Karşlanması

Hakkında koruyucu tedbir kararı verilen kişilerden genel sağlık sigortalısı olmayan ve tedavi yardımından yararlanma hakkı bulunmayanlar, genel sağlık sigortalısı sayılır. Hakkında önleyici tedbir kararı verilen kişinin aynı zamanda rehabilitasyonunun veya tedavi edilmesinin gerekli olduğuna karar verilmesi hâlinde, rehabilitasyon hizmetleri kapsamında verilmesi gereken sağlık hizmetlerinin giderleri devlet tarafından karşılanır.

5) Harç ve Vergilerden Muafiyet

Verilen kararların icra ve infazı için yapılan işlemlerden yargılama giderleri, harç, posta gideri ve benzeri hiçbir ad altında masraf alınmaz.

IV. Çocuğun Yüksek Yararının Belirlenmesine İlişkin Temel Sorunlar

A. Çocuğun Yüksek Yararı Nedir?

Çocuğun yüksek yararı, çocuklara ilişkin her durumda çocuk için en mantıklı ve yararlı çözümün benimsenmesidir.

B. Çocuğun Yüksek Yararının Gözetilmesi Konusundaki Yükümlülükler

1) Anne babanın çocuğun yararını gözetme yükümlülüğü

Anne ve baba, çocuğun bakım ve eğitimi konusunda karar verirken çocuğun yüksek yararını temel almalı, olgunluğu ölçüsünde çocuğa hayatını düzenleme olanağı tanımalı, önemli konularda olabildiğince onun düşüncesini göz önünde tutmalıdır.

2) Devletin çocuğun yararını gözetme yükümlülüğü

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının getirdiği yükümlülüğe göre devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri almalı ve teşkilatı kurmalı, ayrıca her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri almalıdır.

3) Çocuğun etkili katılımının sağlanması yükümlülüğü

Çocuğun görüşüne başvurulması, çocuğun yüksek yararının korunması amacıyla hizmet eden bir hükümdür.

Yeterli anlama yetisine sahip olduğu kabul edilen bir çocuğun, kendisini ilgilendiren davalarda; onun anlama yetisine uygun bir şekilde görüşüne başvurulmalıdır. Çocuğun hâkim tarafından duruşma sırasında bizzat dinlenebileceği gibi; psikolog, pedagoğ, doktor gibi diğer şahıs ve kurumlar aracılığıyla da görüşü alınabilir.

Çocuk, katılım hakkını kullanıp kullanmamakta serbest olup bu hakkı kullanmaya zorlanamaz. Çocuk, görüşünü doğrudan, temsilci aracılığıyla veya bir kurum aracılığıyla açıklamaya kendisi karar vermelidir.

4) Karar Alırken Çocuğun Yüksek Yararının Dikkate Alınması Gereken Haller

Çocuğun yüksek yararının gözetilmesi yükümlülüğü, ana ve babayı, adli makamları ve idari makamları kapsar. Kolluk görevlileri ve diğer kamu görevlileri de süreç boyunca çocuğun yüksek yararını gözetmek zorundadır.

Çocuğun yüksek yararının dikkate alınmasını gerekli kılan en önemli haller:

- Çocuğun korunması
- Velayetin değiştirilmesi
- Evlilik birliğinin sarsılması sebebiyle boşanmada çocuğun dinlenilmesi
- Çocukla kişisel ilişki kurulması
- Koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanması

C. Çocuğun Yüksek Yararının Korunmasına İlişkin Usuller

1) Bireysel Değerlendirme Yolu ile Sağlanan İmkanlar

Adli sisteme dahil olan çocuklar ile cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlardan veya aile içi şiddet, terör ve insan ticareti suçlarından mağdur olanların başvurmaları halinde müdürlük bünyesinde çalışan adli destek görevlileri tarafından çeşitli hizmetlerin sunulması amacıyla bireysel değerlendirme yapılır. Bireysel değerlendirme sonucunda kırılğan gruba girdiği tespit edilen mağdurlara adli destek görevlisi aracılığıyla sunulacak hizmetler şunlardır:

- 1) Mağdurun dinlenilmesinden önce kaygı düzeyini düşürmek amacıyla içinde bulunduğu ortamı, ilgili kişileri ve süreci açıklamak.
- 2) Mağdurun kendini rahat ifade edebilmesi için gerekli tedbirlerin alınmasını Cumhuriyet Savcısı veya hâkime bildirmek ve mağdur dinlenirken yanında bulunmak.
- 3) Cumhuriyet Savcısı veya hâkimin isteği üzerine sosyal inceleme raporu hazırlamak. 4) İfade ve beyan işlemlerinin adli görüşme odasında gerçekleştirilmesini Cumhuriyet Savcısı veya hâkime önermek.
- 5) Tedavi veya rehabilitasyona ihtiyaç duyan mağdurları yönlendirmek.

Hakkında tedbir kararı verilen şiddet uygulayan, bu kararın gereklerine aykırı hareket etmesi hâlinde, fiili bir suç oluştursa bile ihlal edilen tedbirin niteliğine ve aykırılığın ağırlığına göre hâkim kararıyla üç günden on güne kadar zorlama hapsine tabi tutulur.

Anne Baba ile Çocuk Yararı Arasında Çatışma Olduğu Takdirde Kayyım Teyin Edilmesi

Yasal temsilcinin görevini yerine getirmesine bir engel Özellikle mal varlığının veya miras payının yönetilmesi, çocuğun yaşam tarzı ile anne ve babanın yaşam tarzı arasında esaslı farklılık bulunması gibi haller bu kapsamdadır.

2) Adli Mercilerin Kendiliğinden Harekete Geçmesi

Adli merciler ve kamu görevlileri, çocuğun korunmasına ilişkin süreçlerde kendiliğinden harekete geçme yükümlülüğü altındadır. Bir çocuğu ilgilendiren davalarda, adli merci gereksiz gecikmeyi engellemek için çabuk hareket etmeli, kararlarının süratle uygulanmasını garanti edecek düzenlemeler sağlanmış olmalıdır.

D. Çocukların Destek Alabileceği Birimler

Şiddet mağduru kişilerin yardım talebinde bulunabileceği resmi makamlar:

- Mağdur hizmetleri bürosu ve görevlileri
- Adli destek görevlisi
- Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM)
- Kolluk birimleri
- Çocuk İzlem Merkezleri

This Project is co-funded by the European Union and the Council of Europe.
Bu proje Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi tarafından birlikte finanse edilmektedir.

Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi tarafından birlikte finanse edilen "Aile Mahkemelerinin Etkinliğinin Artırılması: Aile Üyelerinin Haklarının Daha İyİ Korunması" Ortak Projesi kapsamında hazırlanan bu Değerlendirme Raporu, kadına karşı şiddet ve ev içi şiddetin önlenmesi ve mağdurların korunması konusunda önemli bir çalışmayı temsil etmektedir. Ailenen Korunması ve Kadına Karşı şiddetin Önlenmesine Dair 6284 Sayılı Kanun'un uygulanmasında karşılaşılan zorluklara odaklanan bir çalıştayın parçası olan rapor, kadına karşı şiddet ve ev içi şiddetini önleme amacıyla iş birliği mekanizmalarının güçlendirilmesi ve etkili hukuk yollarının sağlanması amacıyla vaka yönetiminin iyileştirilmesine odaklanmaktadır.

Raporda, Avrupa Konseyi standartlarına ve Avrupa'daki en iyi uygulamalarla karşılaştırılmalı olarak kadına karşı şiddet ve ev içi şiddetle ilgili önleyici ve koruyucu tedbirler hakkında okuyucuya genel bir bakış sunulmaktadır. Ailenin Korunması ve Kadına Karşı şiddetin Önlenmesine Dair 6284 sayılı Kanun kapsamında verebilecek koruyucu ve önleyici tedbir kararlarına ilişkin temel Türk mevzuatının bir analize de yer verilmektedir. Bu alışma, ev içi şiddetin önlenmesi ve mağdurların korunması alanında daha etkili bir yaklaşımın nasıl benimsenebileceğine somut önerileriyle ışık tutarak konuya dair önemli bir kaynak olarak hizmet etmektedir.

TUR

Avrupa Birliği üye ülkeleri bilgi, kaynak ve geleceklerini birleştirmeye karar vermiştir. Bu ülkeler, birlikte, kültürel çeşitlilik, hoşgörü ve bireysel özgürlükleri korurken, istikrar, demokrasi ve sürdürülebilir kalkınma bölgesi oluşturmuşlardır. Avrupa Birliği, bu kazanımlarını ve değerlerini sınırları ötesindeki ülkeler ve insanlarla da paylaşmaya kararlıdır.

www.europa.eu

Avrupa Konseyi Avrupa kıtasının önde gelen insan hakları kuruluşudur. Kuruluş, Avrupa Birliği'ne üye tüm ülkeler dahil olmak üzere 46 üye ülkeden oluşmaktadır. Tüm Avrupa Konseyi üyeleri insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğünü korumaya yönelik Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini imzalamıştır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Sözleşmenin üye ülkelerdeki uygulamasını denetler.

www.coe.int

Bu proje Avrupa Konseyi tarafından, nihai faydalanıcı Türkiye Adalet Akademisi ile birlikte yürütülmektedir.

This project is implemented by the Council of Europe together with the end beneficiary, Justice Academy of Türkiye.